Een transparante overheid

Op verzoek openbaar maken gaat goed maar te weinig ervaring met uit eigen beweging openbaar maken.

Dit najaar zijn oud-burgemeesters Peter de Baat en Bert Bouwmeester gestart als ambassadeurs voor de Wet Open Overheid (Woo). Met een ronde langs gemeenten in ons land willen ze de voortgang van de invoering van de nieuwe wet significant helpen versnellen en het bestuurlijk bewustzijn over een transparante overheid vergroten.

Dat de VNG twee oud-burgemeesters heeft aangesteld als ambassadeurs, is niet meer dan logisch, stelt Bouwmeester. Hij was tot begin dit jaar burgemeester in Coevorden en daarvoor in Monster. “Als burgemeester ben je portefeuillehouder voor onderwerpen als informatievoorziening en archiefbeheer. We snappen allemaal dat het belangrijk is, maar het is niet een erg ‘levend’ onderwerp. Raadsleden zitten er een beetje mee in de maag en het is vaak een ondergeschoven kindje. Toch is informatiebeheer wel een wezenlijk onderdeel van onze samenleving. Dat maakt dit een uitdagende klus.”

Adviseurs en boodschappenjongens

Per 1 oktober is Bouwmeester samen met De Baat gestart om de Wet Open Overheid beter in het vizier van gemeenten te krijgen. Peter de Baat was tot voor kort burgemeester van Montferland en voorzitter van de Adviescommissie Archieven en lid van de Commissie Informatiesamenleving van de VNG. Hun doel is om de komende drie jaar met 80 procent van de Nederlandse gemeenten in gesprek te gaan. De twee ambassadeurs gaan niet vertellen wat gemeenten moeten doen en komen ook niet inspecteren. “Gemeenten zijn autonoom”, stelt Bouwmeester. De Baat: “Het is niet zo dat wij alleen komen uitdragen hoe groot het goed is van de wet. We willen ook graag horen wat vraagstukken en dilemma’s binnen gemeenten zijn op dit moment, zodat we die mee terug kunnen nemen richting VNG die daar mogelijk actie op kan nemen. Denk aan ondersteuning, lobby of kennisdeling.”

Actieve openbaarmaking

We zijn al een eind gekomen met een transparante overheid, vindt De Baat. Dankzij de Wet Openbaarheid van Bestuur (Wob) in 1980 is er al veel veranderd. De Baat: “Gemeenten doen het helemaal niet zo slecht als het gaat om reageren op verzoeken tot openbaar maken, het zogeheten passieve openbaar maken. Zeker als je het vergelijkt met het Rijk. Met de komst van de Wet Open Overheid (Woo), de vervanger van de Wob, verschuiven we nu de vorm. Ineens gaat het over openbaar maken uit eigen beweging, het actief openbaar maken. En daar hebben we met zijn allen gewoon niet veel ervaring mee.”

“Openheid is eigentijds maar onwennig”, stelt Bouwmeester. “We moeten met elkaar in overheidsland nog wel zoeken hoe we die cultuuromslag vormgeven. We hebben het onszelf natuurlijk eindeloos ingewikkeld gemaakt.”

Cultuurverandering

De stap naar meer actief openbaar werken is dus nog echt een cultuurverandering, gaat Bouwmeester verder. “Het is niet zo dat we dit eensgezind per se wilden. Er was wetgeving nodig als stok achter de deur.” Hij wijst op hoe het ging met integriteit in de jaren ’90. Dat werd op het VNG Congres geïntroduceerd door Ien Dales, destijds de minister van Binnenlandse Zaken, en had een geweldige impact. “Vanaf dat moment kon je niet meer om dat onderwerp heen. En zo is het ook wel een beetje met dit onderwerp.”

Vooral is meer openheid urgent om het vertrouwen van de samenleving terug te winnen, stellen beide ambassadeurs. Bouwmeester: “Een gemeentebestuur wordt niet meer op zijn woord geloofd. Je moet het nu veel van gezag hebben, dat is anders dan macht.”

Daarbij moet je als overheid ook open zijn dat je nog niet alle antwoorden kent, gaat De Baat verder. “Er is onlangs een onderzoek verschenen van de Raad Openbaar Bestuur die concludeert dat de overheid ook echt moet presteren om gezag te hebben bij alle grote uitdagingen waar ze mee te maken hebben. Je moet laten zien hoe je met elkaar aan antwoorden komt. Het omgekeerde, deze informatie niet delen, is op dit moment al volstrekt ondenkbaar geworden. Openbaarmaking is op weg om een nieuwe kerntaak bij gemeenten te worden”.

Koudwatervrees

Dat er huiverigheid bestaat voor open werken, snapt De Baat wel. “Het kan best wel wat koudwatervrees geven in deze gepolariseerde samenleving en politiek klimaat. Zaken die open worden gecommuniceerd kunnen ook als brandstof dienen voor debat. Dat kan best heftig zijn. Uiteindelijk zal openheid helpen het debat de goede kant op te brengen; daar geloven wij in. Het begint bij het gevoel dat je goed geïnformeerd bent. Dat je als burger weet wat de opgave is, dat je uitgenodigd bent om mee te denken over mogelijke oplossingen en dat je het gevoel hebt dat wat je hebt ingebracht ergens terug te vinden is. Moet je kijken wat dat doet voor de acceptatie van wat er uiteindelijk uitkomt.”